

Hadar Aviram "Cheap On Crime: Recession-Era Politics and the Transformation of American Punishment" University of California Press 2015, 252 p.

ספרה של פרופ' הדר אבירם טוען שתי טענות משתלבות ומעניינות. הטענה הראשונה היא כי בשנים האחרונות השיח העוסק בענישה בארצות הברית החל לתת את הדגש על העלויות הכספיות של הענישה. קרי, איננו מתרכזים בשאלה האם ועד כמה צודק להעניש במקרה שלפנינו, אלא שואלים מהי עלות הענישה, ואיך ניתן להוזיל את המחיר שאנו משלמים. הטענה השנייה היא כי למרות שניצנים של שיח זה היו קיימים עוד בעבר, הרי שיח 'כלכלי' זה התעצם והתחזק בעקבות המשבר הכלכלי של שנת 2008 שלמעשה נמשך בדרך זו או אחרת עד היום ממש.

המעניין הוא שהשיח הכלכלי מצא מכנה משותף בין שמרנים וליברלים, לוחמי זכויות אדם ודורשי הנקם, התומכים בענישה תקיפה והדורשים חמלה ורחמים. כל אלה יכולו כעת להתאגד סביב השאלות כמה זה עולה לנו? ומהן האלטרנטיבות שתעלנה פחות? שאלות כלכליות אובייקטיביות חפות מכל שיפוט מוסרי. והכל תוך כדי תחושת דחיפות שבאה ממחסור במשאבים לתחומים נחוצים יותר. הספר מביא שלל דוגמאות לתופעה זו והשפעתה בתחומים שונים ומפתיעים.

אחת הדוגמאות קשורה לויכוח על עונש המוות שהיה ועודנו אחד הלוהטים בציבוריות האמריקאית. מסתבר שהמחקרים הראו שהוצאת אדם להורג גוררת אחריה הוצאות משפט יקרות שמגיעות למיליוני דולרים. זאת עקב ערעורים חוזרים ונשנים שמגיעים עד לבית המשפט העליון האמריקאי (לעיתים יותר מפעם אחת למקרה), שופטים רבים הדנים בתיק, הוצאות הגנה שנתמכת בקרנות שונות, מומחים למיניהם ועוד. אפשר לומר כמובן שהדרך הנכונה יותר היא 'לשפר' את ההליך המשפטי ולהוציא להורג בדרך 'זולה' יותר, אך טיעון זה בעייתי משום שגם אם מדובר בערעורי סרק, קשה להימנע מהם. אחרי ככלות הכול, איש איננו מעוניין להוציא להורג חפים מפשע. התוצאה היא שהנימוק הכלכלי הפך להיות לגיטימי והתומכים בו טוענים שהמשאבים המושקעים בהוצאה להורג מיותרים ועדיף לתת עונש מאסר עולם (שיוצא זול יותר למרות שנות המאסר). בעודף יש להשתמש לתכליות ראויות כגון פיצוי הקרבנות, חינוך, וכו'. לא רק זאת אלא שהמסתמכים עליו יכולים להמשיך ולטעון שעקרונית הם תומכים בעונש מוות, אך מה לעשות ועקב 'מחירו' אין מנוס מלהתנגד אליו.

דוגמא אחרת היא היחס לסמים קלים. כידוע, ארבע מדינות בארצות הברית מתירות שימוש אישי במריחואנה (קולרדו, ושינגטון, אלסקה ואורגון, נכון למאי 2015). אחד הטיעונים המרכזיים של תומכי הלגליזציה היה הרווח הכלכלי הגדול של הציבור. מסע יחסי הציבור של התומכים התבסס על אזרחים מהוגנים נשים וגברים שהכריזו בטלוויזיה ובאמצעי תקשורת אחרים כי הם אינם מעשנים מריחואנה ואינם תומכים בכך, אולם מדוע שעסק זה של מיליוני דולרים לא ישלם מיסים כחוק, ויפוקח על ידי המדינה שתוכל לפקח על טיב המוצר ולמנוע נזקים רפואיים קשים ויקרים?

אברהם טננבוים

**אחת הדוגמאות קשורה לויכוח על
עונש המוות שהיה ועודנו אחד
הלוהטים בציבוריות האמריקאית.
מסתבר שהמחקרים הראו שהוצאת
אדם להורג גוררת אחריה הוצאות
משפט יקרות שמגיעות למיליוני
דולרים**

**לשיח זה יש שתי השפעות מנוגדות.
מצד אחד הוא תומך בצמצום הענישה
ככל האפשר בגלל עלותה... מן הצד
השני הוא גורם לנסיונות חיסכון על
חשבון האסירים שמעוררים אי נוחות
עד כעס**

גם המתנגדים ללגליזציה היו חייבים להתנגד לטיעון זה וטענתם הייתה כי התחזיות למיסים הן גבוהות מדי ולא ריאליות. בין כך ובין כך, הטיעונים לא היו הנזקים המיוחסים לעישון מריחואנה ו/או זכות האזרח להחליט על חייו וגופו, אלא שאלות של כמה זה עולה לנו? מה נרוויח מכך? מה ייעשה עם מיסי המריחואנה? וכיוצא בזה. אגב, קולרדו גבתה 53 מיליון דולר כמיסים בשנה הראשונה להיתר, ולמרות שהסכום איננו גבוה (יחסית לתקציב המדינה העומד על 23 מיליארד דולר), הוא פורסם רבות כתמיכה בלגליזציה.

לשיח זה יש שתי השפעות מנוגדות. מצד אחד הוא תומך בצמצום הענישה ככל האפשר בגלל עלותה, דבר שרבים יסכימו לו (ואחרים פחות). אלטרנטיבות לענישה מפותחות, אזיקים אלקטרוניים מחליפים בתי סוהר, אסירים משוחררים שחרור מוקדם, עונשי מינימום חמורים מתרככים, ועוד. מן הצד השני הוא גורם לנסיונות חיסכון על חשבון האסירים שמעוררים אי נוחות עד כעס. לדוגמא, כיום במדינת קליפורניה יש חמש עשרה תכניות המאפשרות לחלק מהאסירים 'לשדרג' את תנאי מאסרם. בכלא פרמונט אפשר בתשלום של 155 דולר ללילה לקבל תאים טובים יותר. אמנם לטענת שלטונות הכלא, השימוש בתאי הכלא העדיפים פתוח אך ורק לאסירים שלהם אין קשרים עם כנופיות פשע, היסטוריה של אלימות ושלא הורשעו בעבירות מין ופתוח רק לאסירים שנשלחו לשהות מינימלית שבין יום אחד לעשרה בכלא, אבל עצם התשלום על תא טוב יותר, ועל תא בכלל נראה בעייתי. הספר סוקר היטב את הלבטים בשני הכיוונים.

המחברת לא מציינת זאת (וחבל), אך נראה כי שיח זה מתקיים כיום גם במדינות אחרות בעולם. כך למשל החלה בצרפת בשנת 2014 ריפורמה שמטרתה הורדת מספר האסירים על ידי תחליפי מאסר וענישה מרוככת כשהגורם הכלכלי מהווה אחת הסיבות המרכזיות לכך.

במבט ישראלי, השיח הכלכלי לכשעצמו נשמע לנו מבורך, ואפילו חבל שלא נעשה בו שימוש מספיק בישראל. לא יזיק לדעתנו לכל שופט ואיש אכיפת החוק לדעת מהי עלות אחזקת אסיר במאסר? כמה עולה לנו ענישה? והאם ישנן דרכים זולות יותר להעניש? אולם ברור שהסתמכות קיצונית מדי על אינטרסים כלכליים יכולה להוות בעיה, ומכך אין ספק שצריך להיזהר.

המחברת הדר אבירם היא פרופסור למשפטים באוניברסיטת קליפורניה בארצות הברית (Hastings College) ועוסקת רבות בנושאי ענישה ותיקון.

מומלץ לכל מי שמתעניין בענישה פלילית ורוצה לדעת מה קורה בתחום זה בעולם (ושפת הספר איננה מהווה קושי).